

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-3(31)-91-100

УДК 330.341.1:004

JEL Classification: D20, D83

Олександр Попело

аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: alexandr.popelo@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5343-6439>

Іван Олифіренко

аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: olifirenkoivan97@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1570-7573>

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ
В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Стаття присвячена теоретичним аспектам та положенням процесу формування інноваційної стратегії розвитку підприємств в епоху цифрових технологій. Досліджено та виокремлено такі основні підходи до розуміння поняття «інноваційна стратегія». Систематизовано класифікаційні ознаки інноваційної стратегії, у межах яких виокремлено їх види та надано характеристику. З'ясовано, що інноваційну стратегію розвитку підприємства формують такі провідні фактори, як конкурентне становище підприємства, ступінь унікальності продукту, рівень інноваційного потенціалу тощо. Сформульовано основні властивості інноваційної стратегії, до яких віднесено: формування портфеля інновацій, який відповідає стратегічним цілям інноваційного розвитку підприємств, взяття до уваги стратегічного простору, відповідність портфеля інноваційних проєктів ринковим потребам, об'єднання функціональних стратегій розвитку, а також перманентна співпраця між робітниками підприємства. Окреслено процес формування інноваційної стратегії розвитку підприємства в умовах поширення цифрових технологій.

Ключові слова: цифрові технології; цифровізація; інноваційна стратегія; підприємство; цифрова економіка.

Рис.: 3. Бібл.: 15.

Постановка завдання. На сучасному етапі поширення глобалізаційних процесів економічних систем дедалі помітнішими стають відмінності між країнами, які перебувають на шляху трансформації від індустріальної епохи до інформаційної, що призводить до змін в управлінській діяльності, методах та теоретичних підходах щодо управління інноваційною діяльністю. Питання та проблеми, пов'язані з подальшим розвитком інноваційно-інформаційної економічної системи та суспільства в глобалізаційних умовах, є актуальними та важливими як для країн загалом, так і для окремих підприємств. Цифрова трансформація інноваційної діяльності розпочалася із застосування цифрових технологій у другій половині ХХ століття та полягала в автоматизації технологічних та бізнесових процесів, далі вона набула подальшого розвитку і привела до суттєвого підвищення доступності до Інтернету у світі, частого застосування цифрових технологій та формування єдиного цифрового простору. Нині зазначені процеси цифрової трансформації набули значних масштабів та привели до докорінної перебудови світу, вплинувши на парадигму економічного та інноваційного розвитку.

За сучасних умов поширення цифрових технологій та активізації цифровізаційних процесів формування інноваційної стратегії та подальша її реалізація постає пріоритетним напрямом розвитку переважної кількості підприємств. Відповідно питання, що стосуються теоретичних засад формування інноваційних стратегій розвитку підприємств, мають наразі важливий характер та є актуальними, що й зумовило мету цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційного розвитку підприємств та тематиці формування та обґрунтування інноваційної стратегії присвячені праці таких закордонних та вітчизняних науковців, як Л. Антонюк, Б. Буркинський, Г. Возняк, В. Геєць, В. Горбатенко, П. Друкер, Я. Жаліло, В. Зянько, С. Ілляшенко, О. Лайко, С. Онишко, В. Семиноженко, С. Філіппова, В. Захарченко, М. Меркулов, А. Пересада, Л. Федулова, Й. Шумпетер тощо.

Різноманітним аспектам цифровізації та цифрових технологій присвятили свої наукові роботи такі закордонні та вітчизняні вчені: Б. Ван Арк, В. Геєць, Д. Енгельбарт, М. Кастельс, Н. Краус, Дж. Ліклайдер, В. Ляшенко, Н. Міценко, Н. Негропonte, М. Руденко, Д. Тапскотт, В. Фіщук, Ж. Фурастьє, К. Шваб, І. Яненкова тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Однак попри значну кількість досліджень із зазначеної тематики, дослідження теоретичних засад формування інноваційної стратегії розвитку підприємств в епоху цифрових технологій потребують подальших досліджень, систематизації та аналізу.

Метою цієї статті є систематизація, аналіз та поглиблення теоретичних засад процесу формування інноваційної стратегії розвитку підприємств в епоху цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Вплив цифрових технологій на соціально-економічні системи є помітно потужним. Проблеми, які з'являлися в період появи та становлення цифрових технологій, поступово вирішувалися та втрачали свою гостроту, при цьому переважна кількість підприємств уже активно застосовує їх з метою покращення якості своїх товарів, продуктів або послуг.

При цьому проблеми та питання інноваційного розвитку підприємств в умовах використання цифрових технологій необхідно розглядати та вирішувати за рахунок формування та реалізації ефективних інноваційних стратегій. Продуманість та обґрунтованість інноваційної стратегії, а також алгоритм її впровадження позитивно впливатиме на ефективність та конкурентоспроможність діяльності підприємства. Нині в науковій спільноті немає єдиного підходу до розуміння поняття «стратегія». У загальному сенсі під нею розуміють сукупність рішень відносно розташування ресурсів підприємства та здобутку довготривалих конкурентних ринкових переваг; складний та досить недешевий інструмент, який здатний сприяти стійкості підприємства в умовах пер-

манентних змін навколишнього середовища; ґрунтовний, детальний, сукупний, інтегративний план для досягнення реалізації місії підприємства та її цілей; вирішення питань нестачі та обмеженості ресурсів на основі застосування творчих заходів, на кшталт формування плану компетенцій (досвіду, навичок, технологій) тощо. Вивчення сучасної наукової літератури з цієї теми вказує на те, що сьогодні в ужитку застосовуються такі терміни, як «інноваційна стратегія розвитку», «стратегія інноваційного розвитку» або в загальному сенсі – «інноваційна стратегія». Відповідно до мети нашої роботи, вважаємо за потрібне ґрунтовно дослідити сутність та зміст поняття «інноваційна стратегія». Значна кількість науковців вважає інноваційну стратегію як одну зі складових конкурентних або функціональних стратегій [1]. Проте вважаємо, що згідно з концепцією системного підходу щодо інноваційного розвитку підприємства необхідно вбачати інноваційну стратегію як основну, ключову стратегію розвитку підприємства.

Отже, базуючись на вивченні вітчизняних та закордонних наукових праць стосовно розуміння категорії «інноваційна стратегія», сформовано такі підходи до її тлумачення (рис. 1).

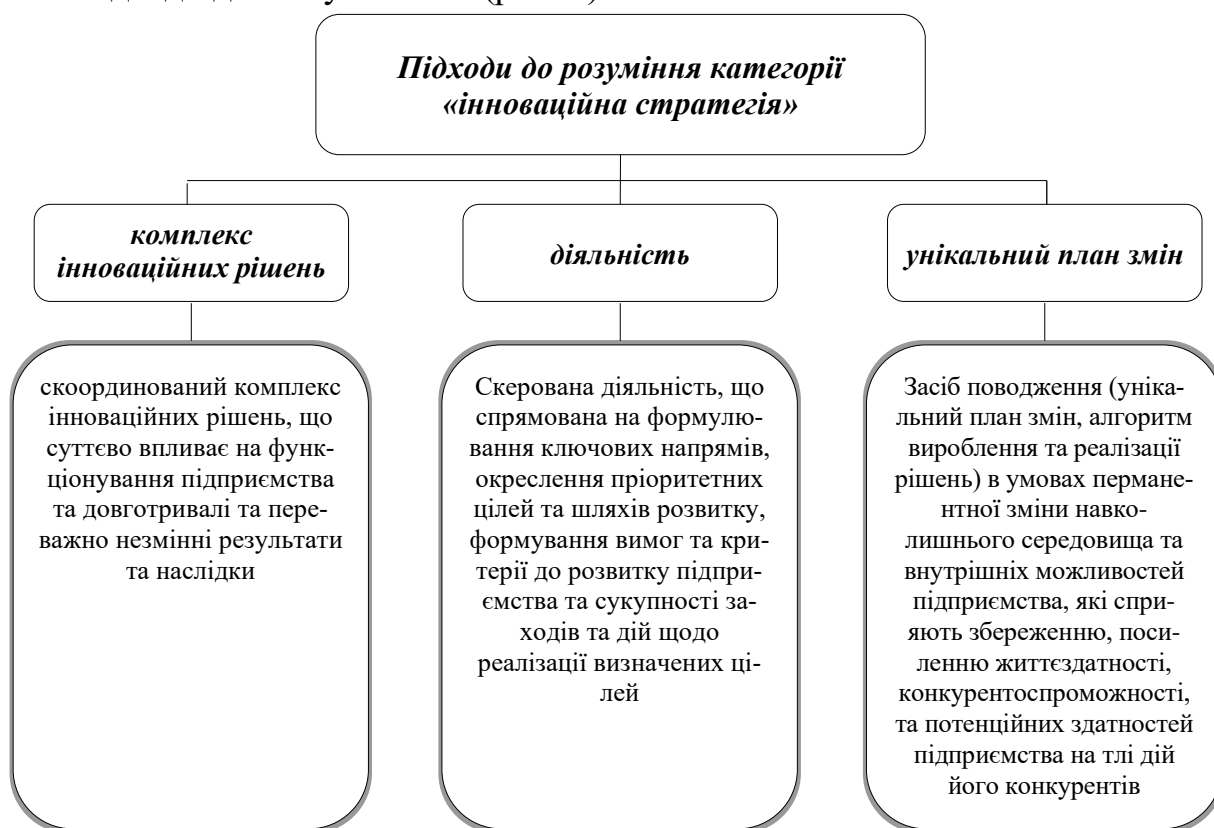

Рис. 1. Підходи до розуміння категорії «інноваційна стратегія»
Джерело: сформовано авторами на основі [2-5].

Таким чином, провідною характеристикою інноваційної стратегії можна вважати згуртування в ній двох спрямованостей впливу, по-перше, скерований на навколишнє середовище, по-друге, – на підвищення рівня

конкурентоспроможності та забезпечення ефективності та оптимізації функціонування підприємства. Інноваційна стратегія розвитку підприємства є унікальним і одним із найефективніших засобів ведення конкурентної ринкової боротьби в порівнянні з традиційними засобами, який допомагає знизити рівень конкуренції та конкурентних сил на функціонування підприємства на певний час.

Систематизуючи інформацію (рис. 1) можна говорити про те, що інноваційна стратегія розвитку підприємства – це:

- по-перше, комплекс програм розвитку, які поділяються за напрямками інноваційної діяльності підприємства;
- по-друге, інструмент управління інноваціями, який визначає критерії розподілу відповідальності;
- по-третє, унікальний план дій у сфері інновацій, який формується з метою досягнення певного рівня інноваційного розвитку підприємства;
- по-четверте, поєднання досліджень стратегічного та інноваційного управління;
- по-п'яте, вид комплексного стратегічного планування інноваційної діяльності підприємства.

Отже, інноваційна стратегія є провідною стратегією підвищення якості соціально-економічної системи, яка визначає та встановлює цілі, пріоритетні напрями розвитку та його механізми, взаємодію та відносини учасників при реалізації стратегії. Інноваційна стратегія розвитку підприємства в епоху цифрових технологій має свої особливості: її фундаментом є згуртованість із загальною стратегією компанії, рівнем її інноваційної активності, спроможності до застосування інновацій, інноваційних перетворень та подальшого розвитку. Інноваційна стратегія розвитку підприємства має властивості комплексу дій, що спрямовані на ефективність його функціонування та конкурентоспроможність. Формування інноваційної стратегії розвитку підприємства в епоху цифрових технологій та її обрання є найважливішою складовою стратегічного інноваційного циклу управління.

Для ефективного оцінювання провідних особливостей інноваційних стратегій розвитку підприємства необхідно враховувати природу реалізації інновацій, а також вплив чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Процес запровадження та подальшого використання інновацій в економічній системі призводить до потреби оцінювання ефективності вивчення та реалізації інновацій окремо для кожного підприємства. Головною вимогою ефективної реалізації інновацій є відповідність інноваційної стратегії загальній управлінській системі бізнес-процесів в умовах цифровізації.

Вибір того чи іншого виду інноваційних стратегій має залежність від цілей, ресурсної складової, чинників внутрішнього та зовнішнього середовища тощо. Інноваційну стратегію розвитку підприємства передусім формують такі провідні фактори, як конкурентне становище компанії, ступінь

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

унікальності продукту, рівень інноваційного потенціалу тощо. На основі вищезазначених факторів формується класифікація інноваційних стратегій з метою обрання оптимального варіанта (рис. 2).

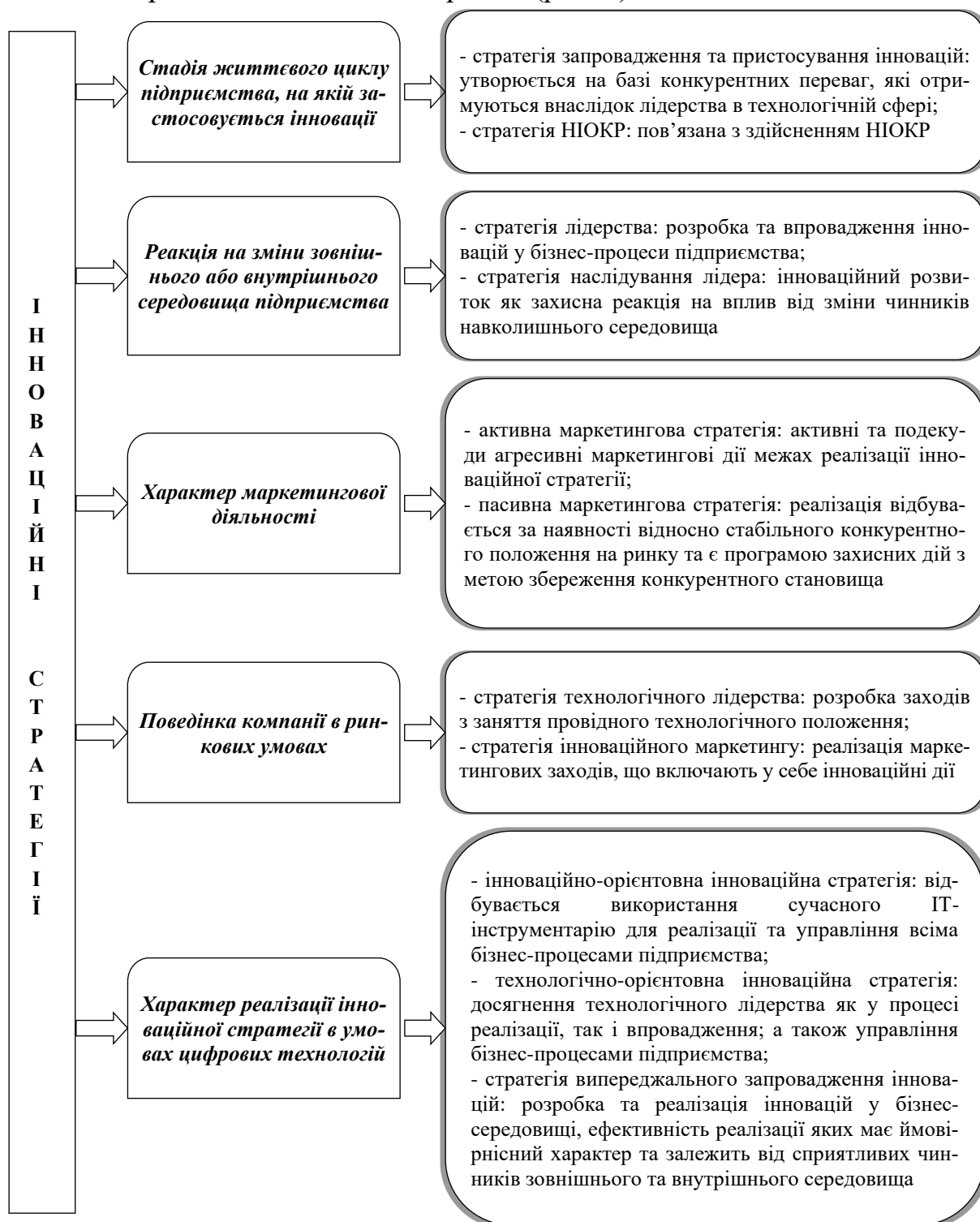

Рис. 2. Види інноваційних стратегій

Джерело: сформовано авторами на основі [6-9].

Наведені види інноваційних стратегій не є відокремленими одна від одної, вони пов'язані між собою. Підприємство, утворюючи та реалізуючи інноваційну стратегію, спирається на провідний фактор щодо її реалізації. Найсуттєвішими властивостями інноваційної стратегії можна вважати формування портфеля інновацій, який відповідає стратегічним цілям інноваційного розвитку підприємств, взяття до уваги стратегічного простору, відповідність портфеля інноваційних проектів ринковим потребам, об'єднання функціональних стратегій розвитку, а також перманентна співпраця між робітниками підприємства.

Отже, за умов поширення цифрових технологій безперервність та перманентність інноваційного процесу є одним із суттєвих факторів, який визначає рівень економічного зростання та науково-технологічного прогресу в системі соціально-економічних відносин. Базою інноваційних процесів є інноваційна діяльність, політика, співпраця та управління.

Перманентні зміни навколишнього середовища та їх динамічність вказують підприємствам на потребу в застосуванні динамічної концепції. Мотивом цього є стратегічне інноваційне мислення, що є вихідною умовою для інноваційного розвитку підприємства. Здійснення переходу від стратегічного процесу до інноваційного стратегічного мислення відбувається з паралельним формуванням майбутніх позицій, філософії та концепції інноваційного стратегічного мислення, яке характеризується потребою у визначенні майбутніх проблем та оперативної реакції на них, їх прогнозуванням. Наслідком цього є формування багатоваріантних сценаріїв, які враховують умови та ситуацію функціонування компанії. З таких позицій стає зрозумілим, що інноваційні стратегії не є тільки функціональними стратегіями, оскільки в довготривалій перспективі вони повинні бути спрямовані на опанування нового стратегічного становища учасників ринку. Стратегічність інновацій доводиться також тим, що вони розглядаються як один із найсуттєвіших елементів майбутнього бачення, на кшталт цілей, методів і засобів їх досягнення. Розуміння інноваційної стратегії розвитку підприємства як пріоритетного є суттєвим для кожного рівня стратегії підприємства. Треба вказати на панівне становище інноваційної стратегії в епоху цифрових технологій та переходу до інноваційної моделі розвитку підприємства. Процес формування інноваційного розвитку є системним, який, застосовуючи стратегічне бачення та мислення, дає можливість проаналізувати умови функціонування підприємства, визначити його місію, цілі, завдання, пріоритетні напрями розвитку з урахуванням наявних ресурсних можливостей. Формування інноваційних стратегій в епоху цифрових технологій повинно спиратися на теоретико-методологічні засади та положення, які розглядають інноваційну стратегію розвитку підприємства як складну систему з великою кількістю пов'язаних між собою компонентів (рис. 3).

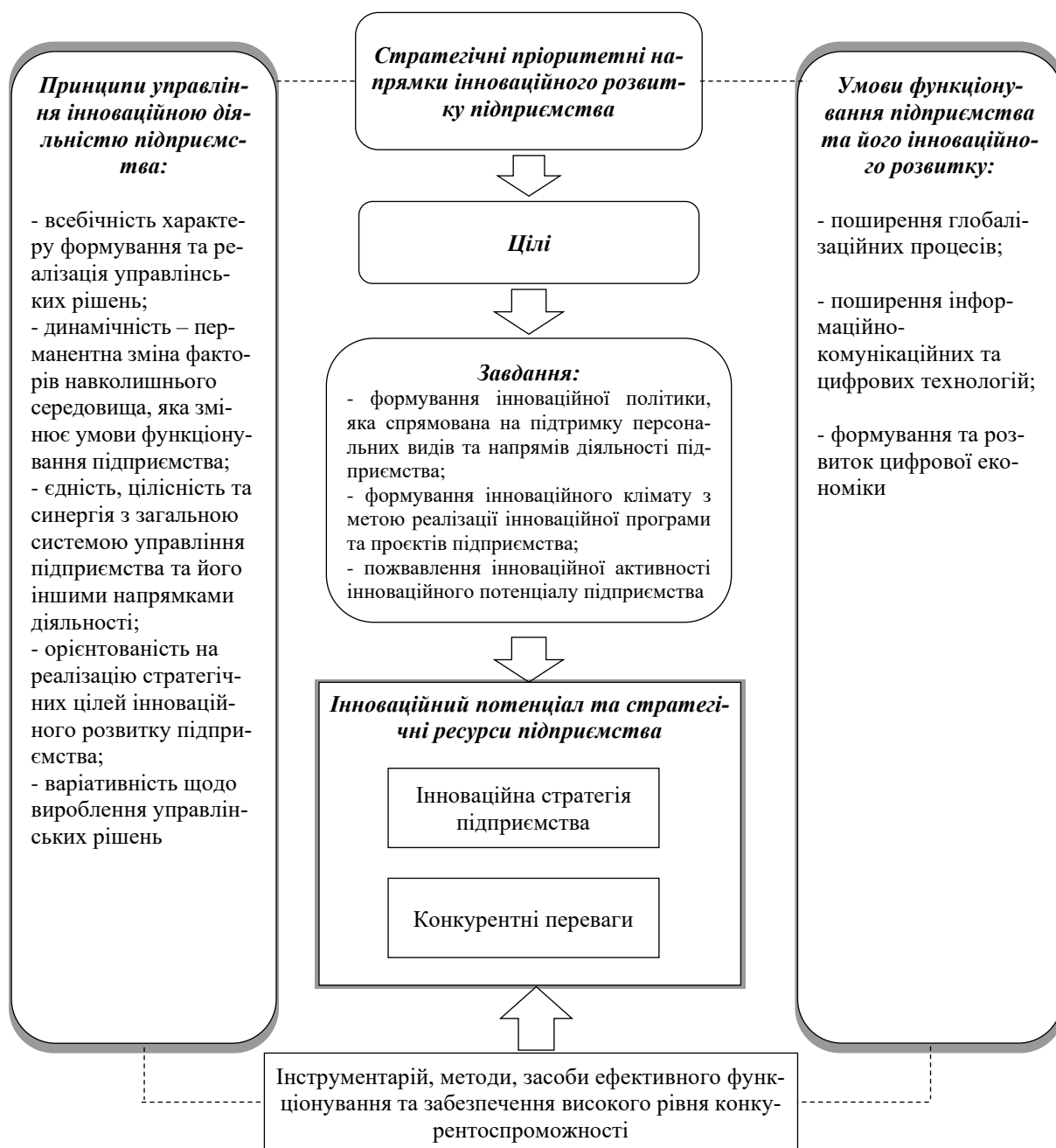

Рис. 3. Процес формування інноваційної стратегії розвитку підприємства в умовах поширення цифрових технологій

Джерело: сформовано авторами на основі [9-15].

Крім того, потрібно розуміти, що при розробці інноваційних стратегій потрібно враховувати цілі та завдання розвитку підприємства.

Висновки та пропозиції. Отже, для формування інноваційної стратегії розвитку підприємства необхідно сформулювати унікальний план дій у частині управління інноваційною діяльністю підприємства, врахувати державну та регіональну інноваційну стратегію та скоординувати ці кроки як зі стратегіями розвитку видів діяльності, так і з іншими господарюючими суб'єктами.

Крім того, необхідно враховувати те, що інтенсивний перехідний процес від традиційної до цифрової економіки вимагає ґрунтовних досліджень, а також формування новітніх управлінських підходів і рішень. За сучасних умов лише подібний формат зможе протистояти новітнім викликам у інноваційній сфері цифрової економіки. Отже, стрімка трансформація економічної системи та інтенсивність змін призводить, з одного боку, до появи нових загроз та викликів, а з іншого – до новітніх можливостей у бізнес-середовищі, що потребує дослідження нових теоретичних засад та концептуальних підходів до формування інноваційної стратегії розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Хамел Р. Конкуруючи за майбутнє. Створення ринків завтрашнього дня / Р. Хамел, К. Прахалад. – К. : Ельга, 2014. – 288 с.
2. Cooke I. Introduction to Innovation and Technology Transfer. – Artech House, Inc., 1996. – 235 p.
3. Dirlwanger A. Experiment : Innovation der Innovation [Electronic resource]. – Access mode: <http://iaf.hsheilbronn.de/attach/innovation/michelin-starred/chefs.pdf>.
4. Edquist Ch. System of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations. – London : Printer, 1997. – 345 p.
5. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / [О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін та ін.] ; НАН України. Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 328 с.
6. Бондар Н. М. Сучасні тенденції розвитку підприємств [Електронний ресурс] / Н. М. Бондар. – Режим доступу: <http://business-consultant.com.ua/publicaciiubl01.html>.
7. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 308 с.
8. Коваль А. А. Методичні підходи до розробки стратегії інноваційного розвитку підприємств України (на прикладі підприємств молочної галузі) / А. А. Коваль // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4. – С. 143-150.
9. Мельник Ю. М. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг / Ю. М. Мельник // Економіка харчової промисловості. – 2015. – Т. 7, вип. 4. – С. 67–72.
10. Вергал К. Ю. Теоретичні підходи до класифікації інноваційних стратегій / К. Ю. Вергал // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Вип. 2. – С. 214–219.
11. Бойко І. М. Формування стратегії технічного переозброєння промислових підприємств / І. М. Бойко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 16. – Ч. 1. – С. 59-62.
12. Пуцентейло П. Р. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки / П. Р. Пуцентейло, О. О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2018. – № 5-6 (75). – С. 131-143.
13. The Resource Supply of Innovation and Investment Strategies of the Microeconomic Systems Modernization in the Conditions of Digitalization / S. Tulchynska, O. Popelo, O. Vovk, B. Dergaliuk, I. Kreidych, T. Tkachenko // WSEAS TRANSACTIONS on ENVIRONMENT and DEVELOPMENT. – 2021. – Vol. 17. – Pp. 819-828.
14. Modeling the Choice of the Innovation and Investment Strategy for the Implementation of Modernization Potential / O. Vovk, M. Kravchenko, O. Popelo, S. Tulchynska, M. Derhaliuk // WSEAS TRANSACTIONS on SYSTEMS and CONTROL. – 2021. – Vol. 16. – Pp. 430-438.

15. Innovation and investment strategies to intensify the potential modernization and to increase the competitiveness of microeconomic systems / S. Tulchynska, O. Vovk, O. Popelo, S. Saloid, O. Kostyunik // IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security. – 2021. – Vol. 21(6). – Pp. 161-168.

References

1. Khmel, R., & Prakhlad, K. (2014). *Konkuruiuchy za maibutnie. Stvorennia rynkiv zavtrashnoho dnia [Competing for the future. Creating the markets of tomorrow]*. Elha.
2. Cooke, I. (1996). *Introduction to Innovation and Technology Transfer*. Artech House, Inc.
3. Dirlewanger, A. (n.d.). *Experiment: Innovation der Innovation*. <http://iaf.hsheilbronn.de/attach/innovation/michelin-starred/chefs.pdf>.
4. Edquist, Ch. (1997). *System of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations*. Printer.
5. Amosha, O.I., Antoniuk, V.P., & Zemliankin, A.I. (2007). *Aktyvizatsiia innovatsiinoi diialnosti : orhanizatsiino-pravove ta sotsialno-ekonomichne zabezpechennia [Activation of innovative activity: organizational, legal and socio-economic support]*. Instytut ekonomiky promyslovosti. Donetsk.
6. Bondar, N.M. (n.d.). *Suchasni tendentsii rozvytku pidpriemstv [Modern trends in the development of enterprises]*. <http://business-consultant.com.ua/publicaciubl01.html>.
7. Hrynov, A.V. (2003). *Innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv: kontseptsii, metodolohiia, stratehichne upravlinnia [Innovative development of industrial enterprises: concept, methodology, strategic management]*. INZhEK.
8. Koval, A.A. (2006). *Metodychni pidkhody do rozrobky stratehii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv Ukrainy (na prykladi pidpriemstv molochnoi haluzi) [Methodical approaches to the development of innovative development strategy of Ukrainian enterprises (on the example of dairy enterprises)]*. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 4, 143-150.
9. Melnyk, Yu.M. (2015). *Innovatsiina stratehiia pidpriemstva yak dzherelo yoho konkurentnykh perevah [Innovative strategy of the enterprise as a source of its competitive advantages]*. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of the food industry*, 7(4), 67–72.
10. Verhal, K.Iu. (2011). *Teoretychni pidkhody do klasyfikatsii innovatsiinykh stratehii [Theoretical approaches to the classification of innovative strategies]*. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti – Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, 2, 214–219.
11. Boiko, I.M. (2016). *Formuvannia stratehii tekhnichnoho pereozbroiennia promyslovykh pidpriemstv [Formation of the strategy of technical rearmament of industrial enterprises]*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 16(1), 59-62.
12. Putsenteilo, P.R., & Humeniuk, O.O. (2018). *Tsyfrova ekonomika yak novitnii vektor rekonstruktsii tradytsiinoi ekonomiky [Digital economy as the newest vector of traditional economy reconstruction]*. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 5-6(75), 131-143.
13. Tulchynska, S., Popelo, O., Vovk, O., Dergaliuk, B., Kreidych, I., & Tkachenko, T. (2021). *The Resource Supply of Innovation and Investment Strategies of the Microeconomic Systems Modernization in the Conditions of Digitalization*. *WSEAS TRANSACTIONS on ENVIRONMENT and DEVELOPMENT*, 17, 819-828.
14. Vovk, O., Kravchenko, M., Popelo, O., Tulchynska, S., & Derhaliuk, M. (2021). *Modeling the Choice of the Innovation and Investment Strategy for the Implementation of Modernization Potential*. *WSEAS TRANSACTIONS on SYSTEMS and CONTROL*, 16, 430-438.

15. Tulchynska, S., Vovk, O., Popelo, O., Saloid, S., & Kostyunik, O. (2021). Innovation and investment strategies to intensify the potential modernization and to increase the competitiveness of microeconomic systems. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(6), 161-168.

Отримано 30.06.2022

UDC 330.341.1:004

Oleksandr Popelo

PhD Student of the Department of Management and Civil Service
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: alexandr.popelo@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5343-6439>

Ivan Olyfirenko

PhD Student of the Department of Management and Civil Service
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: olifirenkoivan97@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-1570-7573>

THEORETICAL ASPECTS OF THE INNOVATIVE STRATEGY FORMATION FOR THE ENTERPRISES' DEVELOPMENT UNDER THE DIGITAL TECHNOLOGIES' ERA

The article is devoted to the theoretical aspects and provisions of the process of forming an innovative strategy for the development of enterprises in the era of digital technologies. The following main approaches to understanding the concept of "innovation strategy" have been studied and highlighted. The classification features of the innovation strategy are systematized, within which their types are singled out and their characteristics are provided. It was found that the innovative strategy of the enterprise's development is shaped by such leading factors as the enterprise's competitive position, the degree of product uniqueness, the level of innovation potential, etc. The main properties of the innovation strategy are formulated, which include: the formation of a portfolio of innovations that meets the strategic goals of the innovative development of enterprises, taking into account the strategic space, the correspondence of the portfolio of innovative projects to market needs, the unification of functional development strategies, as well as permanent cooperation between the employees of the enterprise. The process of forming an innovative strategy for the development of the enterprise has been developed and the consequences of its implementation in the conditions of the spread of digital technologies have been outlined.

The authors are convinced that in order to form an innovative strategy for the development of the enterprise, it is necessary to form a unique action plan in terms of managing the innovative activities of the enterprise, take into account the state and regional innovation strategy and coordinate these steps both with the strategies for the development of types of activities and with other business entities.

The article examines that the rapid transformation of the economic system and the intensity of changes leads, on the one hand, to the appearance of new threats and challenges, and on the other hand, to the newest opportunities in the business environment, which requires the study of new theoretical foundations and conceptual approaches to the formation of an innovative strategy development of the enterprise.

Keywords: digital technologies; digitization; innovative strategy; enterprises; digital economy.

Fig.: 3. **References:** 15.